

Padělky jsou téma věčné

V poslední době stále častěji slyšíme povzdechy, že padělků známek na našem trhu neubývá, a někteří sběratelé dokonce tvrdí, že jich je mnohem víc. Na jedné straně je to pravda - padělků je skutečně mnoho, ale druhá část tvrzení - že jich je víc než v minulosti, už tak pravdivá není. Padělků byla totiž spousta vždycky. Stačí prolistovat předválečné filatelistické časopisy, ze kterých vyplývá, že zlatá éra padělatelů u nás byla zřejmě ve 30. letech. Některé tehdy odhalené a popsané padělky dnes vyplouvají opět na povrch, těžší z toho, že se na ně po letech pozapomnělo, a snaží se za drahé peníze vetřít do našich sbírek. Jiné padělky zase vznikají za pomoci moderních rozmnožovacích metod právě teď a jejich autoři využívají důvěřivosti a bezstarostnosti, s níž někteří filatelisté doplňují své sbírky.

FRANTIŠEK BENEŠ

Oblíbeným strašákem dneška se stala moderní kancelářská rozmnožovací technika a někteří sběratelé starostlivě vrtí hlavou - kam tohle všechno ještě dojde! Pravda, pomocí kopírek je dnes možno pohodlně vychrlit padělků, kolik si vzpomenete, ale napálit se jimi dá obvykle jen nepozorný důvěřivec, který si koupenou známku ani pořádně neprohlédne. (Skutečně nebezpečné padělky byly a jsou vyráběny stejnou tiskovou technikou, jakou vznikaly známky právě.)

Je jasné, že ne každý sběratel se může stát znalcem a spoléhat při nákupu a výměně dražších známek jen a jen na sebe. Ale ten první, hrubý výběr - tím myslím snahu o rozlišení evidentních padělků (samozřejmě podle stupně pokročilosti každého sběratele) - by měl být pro každého z nás samozřejmostí.

A abyste se na tomto mnohdy tenkém ledě cítili a pohybovali lépe, tomu chce napomáhat i naše rubrika. Chtěli bychom se v ní zabývat zejména aktuálními případy z praxe, se kterými se může setkat každý z nás. Je pravda, že nebezpečí nákupu padělku může číhat všude - na burze, ve filatelistickém obchodě, na aukci i na výměnné schůzce. Ale s padělků je to jako s nakažlivými nemocemi - pokud dodržíte určité zásady, máte velkou naději, že se vyhnete škodě, kterou by vám mohly způsobit.

A jako u nemocí, i u padělků je nejdůležitější informovanost a prevence. Jako se asi nebudete stýkat s prokazatelným notorickým bacilonosičem, byl by nerozum nakupovat či jinak získávat známky od někoho, o kom víte, že vám či někomu jinému prodal evidentní padělky (a navíc, když se to provalilo, klidně odmítl vrátit peníze). Jako už nejspíš nebudete chodit k lékaři, který vám akutní zápal slepého střeva diagnostikoval jako zaražené větry a doporučil víc pohybu (a život vám zachránila sousedka, která vás našla ležet v křečích na chodbě domu a zavolala záchranku), byl by při nákupu známek nerozum spoléhat na posudky znalce, o kterém je známo, že má na svém kontě dlouhou řadu omylů (a navíc, když se to provalilo, klidně odmítl zaplatit vniklou škodu).

Prostě, mezi slušnými lidmi, kteří si odkašlávají do kapsníku, myjí si ruce a s teplotou nechodí do práce roznášet bacily, nejspíš chřipku nechyťte - zrovna tak se ve společnosti slušných sběratelů a obchodníků

nemusíte tolik obávat důsledků škod při eventuálním výskytu padělků. Skutečné nebezpečí hrozí spíš od neznámých lidí, nabízejících různé zdánlivě velmi výhodné koupě, od podvodníků, kterým nevádí, že mají z ostudy kabát, od neznámků, kteří přeceňují své síly a poskytují rady mající cenu zlámané grešle.

A jak se má společnost slušných sběratelů tomu všemu bránit? Především tím, že se o padělcích, padělatelích a distributorech padělků nebude mlčet. Není třeba s každým případem hned běžet do novin, mnohdy stačí o něm říci svým přátelům a známým a napomoci jim tak, aby neudělali stejnou chybu. A samozřejmě také tím, že se nebude mlčet o omylech znalců. Konec konců - mýlit se je lidské a ti slušní z nich jsou jistě ochotni ze svých chyb vyvodit důsledky (minimálně být příště opatrnější) a nést za ně následky (uhradit vzniklou škodu). Ale pokud tomu tak není, pak je třeba otevřeně říci - král je nahý!

Padělky jsou téma staré jako filatelie sama (a vlastně dokonce ještě starší). Byly, jsou a nejspíš i budou a je jenom na nás, zda se jimi necháme oklamat. Naše rubrika se bude snažit, aby to přitom měly co nejtěžší!

Pro dnešní znaleckou hlídku jsem vybral čtyři případy padělků, které se mi v posledních týdnech dostaly do rukou.

Padělek známky i znalecké značky

V jedné zásilce známek předložených mi k ověření pravosti byla obsažena i nepoužitá známka 60 h Hradčany z emise SO 1920, s hřebenovým zoubkováním $13 \frac{3}{4} : 13 \frac{1}{2}$, v katalogu POFIS č. SO14A. Jde o jednu z nejvzácnějších a také nejdražších známek této emise, jejíž katalogový záznam činí 12.000 Kč za svěžích exemplář. Podle informace majitele byla známka zakoupena ze sbírky zahraničního sběratele, čemuž měla nasvědčovat i přídavná značka Kz $13 \frac{3}{4} : 13 \frac{1}{2}$, umístěná na její zadní straně, kde byla známka označena i znaleckou značkou Gilbert. Při prohlídce se ukázalo, že sama známka i přetisk na ní jsou pravé, avšak perforace je padělaná, a to na všech čtyřech stranách známky. Padělatel přitom postupoval vcelku chytře, k padělání použil nezoubkovanou známku s extrémně širokým stříhem (nebo dokonce větší blok známek, možná krajový) a umístění perforace volil

¹⁾ Setkali jste se s padělků, s padělateli, s pochybením znalců? Napište nám o tom! Každému dopisu se budeme věnovat, nejzajímavější případy pak zařadíme do naší rubriky.

tak, že známku mírně decentroval (zřejmě pro zvýšení důvěryhodnosti svého výrobku). Po padělení perforace pak přebytečné okraje na všech čtyřech stranách známky odtrhl, čímž dosáhl přirozeně vypadajícího rozštěpeného okraje jednotlivých zoubků (a vyhnul se tak vcelku běžné chybě, kdy jsou okraje zoubků padělané perforace zastřiženy do rovna).

S vlastním zoubkováním však už tolik úspěchů neměl. Jednak se mu nepodařilo dosáhnout přesného rozměru hřebenového zoubkování ani stejného postavení jednotlivých perforačních otvorů na horní a dolní straně známky, v dolních rozích se mu svislé řady a řada vodorovná setkaly ne zcela pravidelně, chybí i charakteristické otlaky kolem perforačních otvorů.

Nahoře padělek, dole pravá známka.

Na zadní straně je známka opatřena padělanou značkou znaleckou značkou Gilbert, umístěnou ve správné poloze. Jde o padělek znač-

ky střední nebezpečnosti, značku pravou sice napodobující dosti přesně, ale s chybějícími charakteristickými detaily u jednotlivých písmen. Profesor Gilbert navíc tuto značku otiskoval černou barvou, značka padělaná je otištěna v barvě modré. Přídavná značka je zcela odlišná od pravé značky prof. Gilberta a ve své dosavadní praxi jsem se dosud nesešel s případem, že by tuto známku ověřil pouze svou značkou znaleckou, bez použití značky přídavné.

K rozpoznání tohoto padětku přítom není třeba žádného speciálního a nedostupného vybavení - stačí jej prostě přiložit ke známce se zaručeně pravým zoubkováním stejného rozměru a porovnat s ní všechny čtyři strany.

Tento padělek jsem do dnešní znalecké hlídky zařadil hlavně proto, abych ukázal, jak nesprávně je nekriticky přijímat známky opatřené znaleckými značkami - jak jsme si právě ukázali, i ty totiž mohou být padělané.

Omyly znalců

Že ani znalci nejsou neomylní, jsme si ukázali v předminulém čísle na případu padělané deskové vady krátká příčka u známky 125 h T. G. Masaryk 1920. Ze stejného soudku je další případ, o kterém se chci dnes zmínit. Předem podotýkám, že je svým způsobem kuriózní - ostatně, posuďte sami.

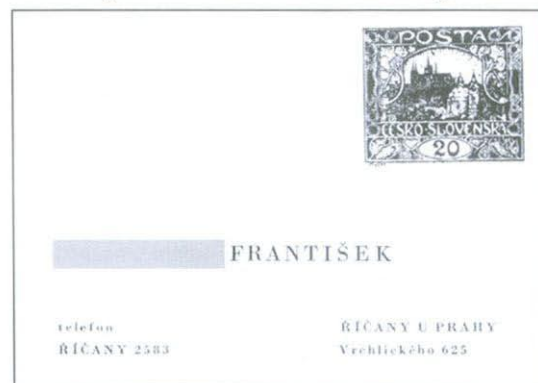
Známy pražský sběratel a úspěšný vystavovatel Hradčan mi předložil k posouzení nezoubkovaný zkusmý tisk hodnoty 20 h Hradčany 1918, kresby e, v červené barvě na lístku slabě nažloutlého křídového papíru. Známkou byla na zadní straně opatřena pravou znaleckou značkou Gilbert, umístěnou vodorovně uprostřed dolního okraje, tedy v poloze 'zkusmý tisk'.

Známkou byla zhotovena knihtiskem, její kresba se však na první

pohled v řadě znaků odlišovala od kresby doposud známých zkusmých tisků této hodnoty. Její papír pod UV lampou vykazoval přítomnost opticky zjasňující látky (oz). Evidentně šlo o padělek a pozoruhodná na něm byla hlavně přítomnost značky znalce R. Gilberta. Nasadě byla otázka - co je to za falzum a jak mohlo tak zkušeného znalce zmýlit?

Najít odpověď na takové otázky samozřejmě není nic snadného, ale štěstí mi přálo a během krátké doby se mi podařilo zjistit až neuvěřitelnou historku. Před nějakými dvaceti, pětadvaceti lety nechali přátelé jednomu pražskému filatelistovi snad k narozeninám zhotovit vizitky, a protože sbíral známky I. republiky, do jejich rohu nechali natisknout ilustraci, pro kterou jako předlohu zvolili populární červenou dvacíthaléfovku z emise Hradčany 1918. V tiskárně známku ofotografovali a knihtiskem ze zinkografického

štočku na vizitky vytiskli její reprodukci. Barvu přitom zrovna moc netrefili, místo červené jim vyšla spíš jakási tmavě růžová, ale obdarovanému se vizitky líbily, začal je používat, postupně jich rozdál několik desítek, až se našel šikula, který prostě obrázek známky

z vitzky vystříhl, podstrčil ho k ověření (nejspíš v partii nějakých jiných levných zkusmých tisků) profesoru Gilbertovi (který v závěru svého dlouhého života možná už nebyl tak opatrný jako v dřívějších letech, možná stačila chvilka jeho nepozornosti) a vzácnost byla na světě. K první rozstřížené vitzce přibyla druhá, třetí a bůhvíkolik dalších. A poučení? Jednak, až vám bude někdo nabízet tenhle „velevzácný a dosud nevidaný“ zkusmý tisk, hned budete vědět, kolik uhodilo. A za druhé - jakékoliv doposud neznámé materiály je třeba posuzovat obezřetně a podle zásad presumpce viny. Jak je totiž vidět, ani u levných známek opatrnosti nikdy nezbyvá.

Fantastické padělky

V posledních letech často slyšíme varování, že díky nové tiskové technice, zejména všeobecně dostupné běžné kancelářské rozmnožovací technice (různé kopírovací stroje a počítačové tiskárny) bude trh co nevidět zavalen dokonalými padělkami známek, přetisků, razítek a kdo ví čeho ještě. Takovéto prognózy se přitom netýkají jen filatelie; noviny běžně píšou o takto zhotovených padělcích bankovek, různých poukázek, kuponů, šeků, směnec a dalších cenných papírů.

Dlouho se přitom zdálo, že filatelii se nástup takto zhotovených padělků přece jen prozatím vyhýbá. Článek o padělcích francouzských klasických známek, otištěný v minulém Filatelii, však ukázal, že tahle doba je už pryč. A neuplynul ani týden od jejího vydání a byly mi předloženy další, tentokrát československé padělky, zhotovené obdobným způsobem.

VZOREC

*Nahore padělek,
dole pravý přetisk.*

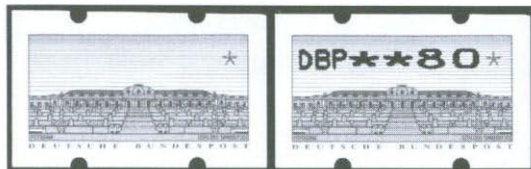
Šlo o padělané přetisky VZO-REC z roku 1920, které se objevily na burze v Pardubicích. Předloženy mi byly na pravých známkách 2 a 5 h Spěšné 1919, Pof. č. S1 a S2, s tím, že prodávající²⁾ je nabízel za 60 korun kus, přičemž katalogová cena činí 80 Kč. Padělky přetisku jsou poměrně dobře centrovány (což už samo o sobě je nápadné, protože u pravých známek jsou přetisky většinou decentrovány, a to v důsledku použití přetiskové desky pro známky Hradčany, které mají jiný formát) a už při zběžném pohledu je nápadná větší tloušťka písmen přetisku, pod lupou jsou dobře vidět jejich neostře, rozmazané obrysy a malé kapičky černé barvy, rozstříknuté kolem nich. Padělek přetisku byl očividně zhotoven inkoustovou tiskárnou připojenou k počítači. Lze předpokládat, že padělatel napřed naskenoval pravý přetisk (například ze zkusmého tisku na listku papíru či dokonce z pouhé ilustrace), potom si jej zkusmo vytiskl na list kancelářského papíru a nakonec na toto místo upevnil známku (například pomocí pošetky s proříznutým okénkem v místě přetisku), na kterou přetisk provedl. Papír v modernějších tiskárnách pro-

chází na plochu (neohýbá se) a celá manipulace mohla trvat doslova jen několik minut. Je pozoruhodné, že padělatel nepoužil přesnější tiskárnu laserovou, která by přetisk reprodukovala mnohem věrněji a minimálně obrysy jeho písmen by byly rovné a ostré. I tak by ovšem přetisku scházelo charakteristické knihtiskové vzezření, především ostré ohraničení s barvou vytlačenou do okrajů. Ale nemějme strach, však oni si padělatelé najdou cestičky i ke knihtiskové technice, ale to už bude jiná kapitola našeho znaleckého zamyšlení.

Inkoustovou počítačovou tiskárnou byly zhotoveny i různé fantastické přetisky na známkách z posledních let, pocházející ze stejného zdroje - například přetisk Česká republika na československé známce a kuponu J. Palach 1991, Pof. č. 2982, a nejspíš nezůstalo jen u nich. Nabízeny jsou obvykle za několik desetikorun, takže nad jejich zkoumáním leckdo mávne rukou a bez řečí je zaplatí. Jsou to ovšem naprosto vyhozené peníze.

Možný padělek německé výplatní známky

Na závěr dnešní znalecké hlídky jsem si nechal zajímat z Německa. Tamní letitý člen našeho Klubu Filatelie mi poslal šestipásku neupotřebených německých automatových výplatních známek emise Zámek Sanssouci z roku 1993, Mi. č. AM 2, ale bez vytištěné nominální hodnoty.³⁾ Jak sám název praví, je tato známka prodávána v automatech, které na ni po vhození příslušné částky (nebo po jejím odečtení z platební karty) dotisknou výplatní hodnotu, a to v rozmezí od 10 feníků do 99,90 DEM. Jedna německá marka přitom stojí zhruba 18 korun, takže nejvyšší nominální hodnota, kterou lze na automatovou známku přitisknout, představuje bezmála 1.800 korun, což z ní v Německu činí známku s bezkonkurenčně nejvyšší nominální hodnotou.

Není těžké si domyslet, jaké nebezpečí taková pravá automatová známka bez vytištěné nominální hodnoty může představovat. Hodnota je na ni totiž přitiskována způsobem, který je velmi snadné napodobit⁴⁾ - stačí mít k dispozici běžný osobní počítač. Skenerem se zkopíruje hodnota pravé automatové známky (stačí použitý exemplář z běžné korespondence), grafickým programem se případně mírně upraví (například vzájemnou záměnou číslic, aby tvořily vyšší hodnotu) a takto získaný obraz se na běžné tiskárně vytiskne na list papíru. Na tento list se pak v místě provedeného tisku připevní automatová známka (například proužky papíru přidržujícími ji na jejích okrajích), papír se vloží ručně do tiskárny tak, aby procházel vodorovně, a za pár vteřin máme svěží automatovou známku

²⁾ Šlo o jistého inženýra středního věku z Prahy, pohybujícího se často na výměnných schůzkách; oklamán kupující mi dokonce sdělil jeho jméno, ale my je z pochopitelných důvodů uveřejnit prozatím nemůžeme (a ani nám to nepřísluší).

³⁾ Nový katalog Michel (jeho recenzi najdete na str. 38) v poznámce u této emise uvádí, že větší množství rolí známek bez přitisknuté hodnoty se mohlo dostat do soukromých rukou, a jednotlivou takovou známku oceňuje na 4 MiM.

s vytištěnou libovolně vysokou nominální hodnotou.

Je samozřejmé, že celý takovýto postup je nelegální - padělání platných nepoužitých poštovních známek je na celém světě přísně stíháno -, ale ze zkušenosti víme, že padělatele (ani jiné přestupníky zákona) hrozíci sankce obvykle neodradí.

Nabízí se tedy otázka - proč německá pošta (a rovněž pošty řady dalších států) vůbec připustí provoz automatů s tak snadno napodobitelným tiskem? Bude to nejspíš proto, že známky nejsou v poštovním provozu používány jen tak anonymně, uživatel je přece lepší na zásilku, na které je vždycky uváděn adresát a mnohdy i odesílatel. V případě odhalení padělků pak nebývá pro policii těžké zjistit, kdo stál za jeho výrobou.⁵¹

Takže pošty se nejspíš padělků automatových známek příliš neobávají. Proč tedy o nich píšeme v naší znalecké hlídce? Je to proto, že skutečným terčem padělatelů by se v tomto případě mohli stát sběratelé! Automatové známky jsou už dávno součástí filatelistických katalogů a jejich cena přitom není nijak malá - například i ta nejnovější nepoužitá nebo razítkovaná německá automatová známka s nominální hodnotou v rozmezí 10 - 110 feniků má v katalogu Michel záznam 2 MiM, který se za každých 100 feniků nominální hodnoty zvyšuje o 1,75 MiM (některé starší automatové známky stojí ještě mnohem víc). Automatová známka s nejvyšší možnou nominální hodnotou 99,90 DEM tedy v katalogu stojí bezmála 180 MiM, a to je jistě pro padělatele dostatečné lákadlo. Nové platné známky se navíc obvykle prodávají nikoliv podle cen katalogových, ale přepočtem z jejich ceny nominální, takže si každý dovede spočítat, kolik takový padělek přibližně hodnoty na automatové známce vynesou.

Chťtí si do sbírky zařadit kompletní sérii všech hodnot přitiskovaných na německé automatové známky je sice možné, ale byla by to pěkně dlouhá řada, navíc s astronomickou cenou. Počítejme spolu - nejnižší hodnota je 10 feniků a potom stupnice stoupá po deseti fenících až do hodnoty 9990 feniků. Kompletní řada tedy představuje 999 kusů s celkovou nominální cenou 25.000 DEM, tedy bezmála půl milionu korun.⁵² Takovouto sérii si asi nepořídí nikdo, jsou ale sběratelé, kteří si vedle nejběžnějších výplatních hodnot - pohlednic, dopis základní váhy, doporučený dopis a pod. (tyto hodnoty automatových známek ostatně do svých ročníkových alb zařazuje i německá pošta) - pro zajímavost do sbírky chtějí zařadit i automatovou známku s hodnotou nejnižší a nejvyšší - a právě oni by mohli být vhodným terčem padělatelských aktivit.

Pozor by si měli dát i sběratelé a obchodníci zabývající se u nás výkupem a následným reexportem nepoužitých zahraničních známek na frankování (u německých známek současná obvyklá výkupní cena činí něco kolem 14 Kč za 1 DEM). Pokud jim padělatelé podstrčí nepravé automatové známky vyšších hodnot (a nemusí to být zrovna stomarkovky, stačí známky v řádech několika desítek marek), každý si dovede spočítat rozsah škody. Opomenout nelze ani už zmíněný trestněprávní aspekt věci. Pokud takový obchodník nakoupené známky vyveze do Německa k dalšímu použití a pak se ukáže, že šlo i o padělky, může se dostat jako jejich šířitel do velmi nepříjemné situace - i když jednal v dobré víře.

Automatové známky. Z původních jednoduchých a někdy i nevzhledných nálepek, kterým dominovala mohutná nominální hodnota, se během několika let v řadě států vyvinuly do podoby docela hezkých známek, se svébytnou grafickou úpravou a někdy i s náměty, po kterých vděčně sáhne leckterý tvůrce motivové sbírky. Uvedeným (a prozatím doufejme u nás jen hypotetickým) příkladem jejich možného padělání jsem rozhodně nechtěl vzbudit obavu z automatových známek jako takových. Chci jenom upozornit, že jako ve všech ostatních oblastech filatelie, i při sbírání automatových známek je při nákupu namístě zdravá míra opatrnosti.

A jak se v tomto případě můžeme chránit před padělků? Tady je odpověď velmi jednoduchá. Žádného znalce na pravost přitisku nominální hodnoty na automatových známkách sice prozatím neznám (a pochybuji, že by se v dohledné době u nás nějaký objevil),⁵³ v době otevřených hranic však ani na takového znalce nemusíme čekat. Jestliže chcete mít ve své sbírce zaručeně pravou německou automatovou známku, prostě si ji tam při nějakém výletu sami kupte, nebo poproste někoho z rodiny či přátel, aby to udělali za vás!

A to je v dnešní znalecké hlídce všechno. V příštím čísle přivítáme prvního hosta. Bude jím známý západočeský sběratel a vystavovatel, který nás seznámí se zajímavými padělků československé emise Osvobozená republika 1920. ■

Stručně o autorovi:

Mgr. Ing. František Beneš, CSc. (44), filatelistický znalec, obchodník a publicista. Soudní znalec v oboru filatelie, řádný člen Komise expertů SČF a zkušební znalec SČF pro obor ČSR 1918 - 92, ČR a protektorát ČaM, znalec Filatelistické zkušebny. Působí v pražském Domě filatelie.

⁵¹ Jde o tisk jehličkovou tiskárnou přes černou barvicí pásku. Známkových automatů je přitom v Německu více než 6.000, z čehož plyne jistá nutná rozmanitost podoby jednotlivých otisků, zvýšená i různým stářím jednotlivých zařízení, stupněm jejich opotřebení, dobou uplynulou od posledního čištění ap., což všechno nesporně značně ztěžuje případnou identifikaci padělků.

⁵² U automatových známek totiž není tak snadné tvrdit, že nám je prodal neznámý trafikant - prodávají je přece pouze automaty. Navíc padělat automatové známky běžných nízkých hodnot by se asi nevyplatilo, použití známek s hodnotami vysokými je zase možné jen na zapsané zásilky, kterým pracovníci pošty přece jen věnují více pozornosti a nebezpečí odhalení padělků je tedy mnohem vyšší než třeba u běžné pohlednice.

⁵³ U některých automatů lze dokonce nastavit hodnoty po 5 fenících a pak by sérii tvořily dvě tisícovky známek v celkové nominální ceně 50 tisíc DEM, což je skoro milion korun!

⁷ Vydání automatových známek chystá i Česká pošta (Brno 2000), a pak se tento problém může týkat i našich sběratelů a znalců.